

AINO MALMBERG

YKSINKÖ

ROMAANI

2008

Teoksen ensimmäinen painos ilmestyi
Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otavan
julkaisemana vuonna 1903.

YKSINKÖ
Aino Malmberg
Ulkoasu: Risto Penttinen
Kustantaja: Pilot-kustannus Oy 2008
ISBN 978-952-464-775-5
Print-on-demand

I.

ELÄINTIETEEN dosentti Helsingin yliopistossa, tohtori Olli Hart, astui pitkin Aleksanterinkatua. Tämä maaliskuun loppupuoli oli varmaan vuoden hermostuttavin aika. Päivä paistoi, lumi suli ja kevään henki tunki kaikkialle.

Tohtori Hart astui hitaasti ja mietteissään. Nyt oli kevät, kevät! Ja kevään salainen, kaihonseläinen riemu, joka houkuttelee pois arkitöistä ja vie vallan kylmältä järjeltä, hiipi hänen mieleensä taas.

Joku tervehti häntä ohimennessä. Hart heräsi äkkiä unelmistaan ja alkoi astua kiivaasti ja pää pystyssä. Suun ympäri ilmestyi samassa päättävä, melkein suuttunut ilme.

Oliko hän aivan pois suunniltaan antaessaan noin vallan mielialoilleen? Ei, hän tahtoi kerrassaan pudistaa pois kaikki sentimentaalit kevättunnelmat, jotka uhkasivat viedä tarmon häneltä. Johan nyt vähitellen hänenkin oli aika ruveta miehistymään. — Mutta eihän nyt muutoin ollut hätääkään. Olihan hän järkevä, nuori tiedemies, lahjakkaimpia koko yliopistossamme — hän hymyili hiukan pilkallisesti muistaessaan kuinka monta kertaa hän oli kuullut tuota vakuutettavan. Tietysti hän oli sekä järkevä että lahjakas! Jospa hän nyt vain voisi itsekkin uskoa tuohon!

Mutta nyt hänen ainakin oli pidettävä huolta siitä, että muut sen uskoivat. Ei saanut nyt mikään sentimentaalinen hulluus tehdä häntä kykenemättömäksi järkevään työhön.

Hän ojentihe suoraksi ja läksi taas astumaan näyttäen vakavalta ja arvokkaalta. Samassa pyörähti pieni, ketteräliikkeinen neitonen Mikonkadun kulmasta hänen eteensä, tervehti nopeasti ja oli samassa hävinnyt jonnekin kauppapuotiin. Pilkallinen väre Hartin suupielessä tuli taas näkyviin. Hän muisti selvästi viime kevään, jolloin hän kaiken hulluutensa huippuna oli ollut vähällä kosta tuota samaa pientä, pyöreätä, tummatukkaista Vilma Aarniota. Laupias kaitselmus oli silloin vanhan tädin haamussa — taivas häntä palkitkoon — tullut väliin juuri ratkaisevalla hetkellä. No, nyt ei ainakaan ollut mitään vaaraa tarjona sillä taholla. Vilma Aarnio! Kyllä oli mies ollut vallan mieletön kun oli antautua siihen leikkiin — — —

Mutta kyllä hänen nyt piti päästä muiden tiedemiesten seuraan. Se oli paras lääke kevään voimaa vastaan. Mitäs jos hän nyt suoraa päätä läksisi professori Hemmerin luo hiukan keskustelemaan tekeillä olevasta teoksestaan? Ensi kesänä sen piti valmistua ja siitä oli tuleva laaja ja täydellinen selonteko Suomen perhosista.

Ja missä mahtoi Eksköldkin piillä tätä nykyä? Ei ollut häntä näkynyt pitkiin aikoihin

”Terve Hart”, kuului samassa ääni hänen takanaan.

Hart kääntyi ympäri, ja siinä seisoi juuri tohto-

ri Arvid Eksköld, toinen eläintieteen dosentti, jota hän äsken oli ajatellut.

Parempaa seuraa Hart ei olisi voinut toivoa sillä hetkellä. Jos mikään maailmassa oli omiaan pysyttämään häntä tasapainossa ja masentamaan kaikki tunteenpurkaukset, oli se juuri Eksköldin kylmän kohtelias hymy. Tavallista tyytyväisempänä Hart tervehti virkaveljeään, joka virkkoi:

”Olipa hyvä että tapasin sinut. Minulla olisi näet tärkeänlainen asia sinulle. Olitko juuri menossa jon-
nekin?”

”Hemmerin luo vain, mutta . . .”

”No, niin mennään siis yhdessä. Tiellä selvitän asiani, johon sitten toivon ukko Hemmerin antavan siunauksensa.”

Molemmat miehet kääntyivät yhdessä Yrjönkadulle päin, missä professori Hemmerin asunto oli.

Siinä oli komea pari. Sen myönsivät itsekseen kaikki vastaantulijat. Molemmat olivat pitkiä ja solakoita sekä ryhdiltään moitteettomia. Hart oli tummatukkainen ja tummasilmäinen, kasvot jokseenkin säännöttömät, mutta miellyttävät ja täynnä ilmettä. Tummissa silmissä välkkyi usein uneksiva, kaihoava loiste, joka ilmaisi että sen miehen sielussa ei läheskään aina järkevä tiedemies ollut yksin valitsemassa.

Eksköld oli aivan vaalea. Kultakiharainen tukka oli hyvin lyhyeksi leikattu, otsa korkea ja jalomuo-
toinen, vaikka syvä poimu silmien välissä antoi sille hiukan liian ankaran ilmeen. Kasvojen piirteet olivat erittäin hienot, ehkä hieman terävät, ja vaalean-
siniset silmät viisaat ja kylmät. Joskus teki mieli us-

koa että noiden silmien takana piili muutakin kuin pelkkää viisautta vain, mutta mitä lienee se ”muu” ollut, siitä ei ollut helppo päästä selville.

”Suostuisitko rupeamaan sijaisekseni Yksityislyseossa ja zotomisella laboratoriolle lukukauden loppuun?” kysyi Eksköld.

”Sijaiseksesi? Aiotko lähteä matkoille?”

”En vielä. Mutta lääkäri vaatii minua heti lopettamaan työni joksikin aikaa. Tuo kiusallinen unettomuus öisin, näetkö ... ja hermot ...” Sinisiin silmiin tuli jotain pistävätä, liekö ollut katkeruutta vai mitä.

Hart tunsu sääliä.

”Sinä oletkin ollut niin tavattoman varomaton. Eihän tuommoisesta voimien ponnistuksesta voi muuta seurata”, virkkoi hän,

”No niin. Siitä asiasta ei puhuta. Suostutko vai etkö?” Äänen ylpeä sointu ja hermostunut värähdys suupieleessä sanoivat, että Eksköld ei tahtonut puhua persoonallisista asioistaan sen enempää. Sillä tavalla hän aina katkasi kaikki osanoton ilmaukset. Hän näkyi pelkäävän niitä kuin myrkkyyä. Kyllä hän omat huolensa jaksoi itsekin kantaa.

Hart tiesi varsin hyvin, että ellei hän suostuisi Eksköldin pyyntöön, syntyisi siitä monenmoista hankaluutta. Hemmer, eläintieteen professori, tuskin hyväksyisi ketään muuta hoitamaan Eksköldin tointa zotomisella laboratoriolle ja vaikea olisi saada Yksityislyseoonkaan sijaista. Vaikka siis Hartilla itsellään oli paljon työtä, tunsu hän, että nyt oli melkein mahdoton kieltää apua Eksköldilta, joka paitsi sitä aina oli ollut valmis auttamaan muutamia vuosia nuorempaa toveriaan tämän töissä. Ja tässä

oli tilaisuus, jolloin Hart sai vapaasti antaa valtaa tunteelleen, tuolle syvälle säälin tunteelle Eksköldiä kohtaan. Se tyynttyi.

Vaikka mitä hän oikeastaan sääli? Eksköldin yksinäisyyttäkö? Totta oli, että hän oli yksin, mutta kuka muukaan tässä maailmassa oli kaksin tai kolmin? Ja ylpeämpää ja itsetietoisempaa miestä kuin Eksköld sai hakemalla hakea. Mutta sittenkin Hartin täytyi sääliä häntä. Silloin tällöin oli joku katkera sana antanut Hartin aavistaa, mitä Eksköld oli saanut kokea. Vanhemmat kuolivat aikaisin, ja milloin mikin etäinen sukulainen piti huolta orpopojasta. Köyhyys tuli lisäksi. Jo toistakymmentä vuotta hänen oli pitänyt täydellisesti ansaita oma leipänsä. Hänen tavaton tarmonsä ja työkykynsä olivat auttaneet häntä niin pitkälle, että hän nyt oli yliopiston toivorikkaimpia nuoria tiedemiehiä. Mutta hermostonsa hän oli ankaralla työllään turmellut.

Hart muisti tuon kaiken virkkaessaan tynnosti:

”Ei tuo sijaiseksi rupeaminen liene vallan mahdotonta minulle. Mutta kyllä minun kumminkin täytyy hiukan miettiä sitä ensin.”

”Teet minulle hyvin suuren palveluksen, jos suositut.”

”Se riippuu myöskin osaksi ukko Hemmeristä, jonka kanssa juuri aioin mennä puhumaan perhosiistani, tiedäthän. Jos hän kovin kiirehtii työtäni, en tiedä kuinka järjestäisin asiat.”

”Työsi näkyy hyvin läheisesti liikuttavan ukko Hemmeriä.” Eksköldin suu vetäytyi hiukan ivalliseen hymyyn.

”Mitä tarkoitat?”

”En mitään.”

Ennenkuin Hart ennätti saada selville, mihin tuo pistos tähtäsi, olivat molemmat miehet saapuneet Hemmerin asunnolle Yrjönkadulla. Hart soitti ovikelloa ja hetken kuluttua tuli köyryselkäinen, harmaahapsinen professori Hemmer itse avaamaan etehisen oven.

Hän oli hyvin omituinen ilmiö tuo vanha professori Hemmer. Ei kuulunut ainoankaan pankin johtokuntaan. Ei ollut yhdenkään osakeyhtiön toimeenpanevana tirehtöörinä.

Ei edes osakkeiden omistajana eikä toimikunnan puheenjohtajana missään. Vaikka oli professori Helsingin yliopistossa.

Vielä merkillisempi seikka oli se, ettei kukaan ihminen maailmassa tiennyt oliko hän fennomaani vai svekomaani. Kaikkein vähimmin hän itse sen tiesi. Kerrottiin että muutamia vuosia sitten pari muuta professoria oli päättänyt saada selvää tuosta asiasta. Yliopistossa oli näet tärkeä vaali. Tietysti oli kaksi ehdokasta, fennomaani ja svekomaani. Molemmat muutoin täysin kykeneviä ehdotettuun toimeen. — Tietysti. Kielipuolueet olivat aivan tasaväkiset ja joka ääni siis tärkeä.

Kun professori Hemmer iltapäivällä istui huoneessaan mietiskellen huomispäivän luentoa, astui fennomaanien johtaja, professori A. äkkiarvaamatta sisälle. Pyytäen anteeksi että hän häiritsi, alkoi hän selitellä huomispäivän vaalin tärkeyttä. Ukko Hemmer kuuli kuin unessa sanat ”sortovalta”, ”intriigit”, ”isänmaallinen velvollisuus”, ”kukistettava puolue”, j. n. e.